

Què se n'ha fet, de l'infant Pere?

Pere d'Aragó i d'Anjou, vuitè fill de Jaume II el Just i Blanca d'Anjou-Sicília i besnét de Jaume I, fou una figura preponderant de la Corona d'Aragó al segle XIV. Un personatge amb una vida llarga i fèrtil, riquíssima en vivències i accions com a senyor feudal, polític, diplomàtic o amant de les arts. Per una sèrie d'avatars, tanmateix, les seues restes podrien raure anònimament sota l'asfalt de la plaça de l'Ajuntament de València. Aquesta és la història de la dissortada posteritat de l'infant Pere i la rocambolesca trajectòria dels seus ossos, tan insignes com oblidats.

Reportatge de Xavier Aliaga

Al centre de València, un dia assolellat i calorós de tardor, un veí notable de l'Hospitalet de l'Infant, Josep Maria Saladié, cirurgià jubilat i un estudiós vocacional de la figura de l'infant Pere, fundador del seu poble, observa minuciosament la fisonomia de la plaça que allotja l'ajuntament del cap i casal. Amb els plànols de les intervencions realitzades en l'espai al cap, calcula quina devia ser la ubicació de l'antic convent de Sant Francesc, enderrocat l'any 1891.

En els seus moments d'esplendor, els límits del convent abastaven gran part del que és avui la plaça i els seus horts s'estenien gairebé fins

als terrenys on hi ha l'Estació del Nord. El que interessa per al cas, però, és l'església del recinte. Un immoble que, aproximadament, devia anar paral·lel a una línia imaginària que unira el carrer de les Barques i el de la Sang. Saladié es situa sobre aquella línia, al bell mig de la plaça, mirant en direcció a l'estació modernista de València. Recalcula l'espai, s'atura sobre la illeta que hi ha entre la font lluminosa construïda per l'enginyer Carlos Buïgues el 1965 i l'esplanada que acull les parades de flors i les mascletades falleres. Observa el terra, com si amagara un secret inescrutable. I sentència: "Sota els meus peus hi havia els ossos de l'infant Pere".

L'antic cap de servei d'urologia i cirurgia del trasplantament, erudit i amant de la història, fa anys que acumula informació sobre aquesta rellevant i, en molts aspectes, fascinant figura històrica: infant d'Aragó, comte de Ribagorça, d'Empúries i de les muntanyes de Prades, senyor de la baronia d'Entença i de Gandia i que, una vegada morta la seua esposa, Joana de Foix, ingressà en l'orde dels franciscans. Pere d'Aragó i d'Anjou, a qui el cronista Ramon Muntaner qualificava com a "molt graciós e savi senyor, e el plus subtil que senyor qui en el món sia tan jove, e de totes bonees e savieses complit", morí a Pisa el 1381. Els hereus disposaren una dècada després que el seu cadàver reposara en l'important convent franciscà de València. Un edifici que fou enderrocat al segle XIX. Abans, algunes restes de persones il·lustres que hi allotjava foren traslladades.

Tot i que la zona està molt transformada i que l'única manera d'esbrinar el destí de les restes seria fent una sèrie de complexos prospeccions arqueològiques, Saladié té motius per pensar que els ossos de l'infant Pere podrien romandre allà, a sota d'aquella illeta trepitjada pels usuaris del bus. Un lloc improcedent, si es confirma, per al descans etern d'un personatge amb aquesta densitat històrica, "de santa memòria", com deia l'escriptor franciscà Francesc d'Eiximenis.

En tot cas, serà millor començar des del principi. I, abans d'això, fer cinc cèntims sobre una figura la memòria de la qual continua reivindicant-se en comarques com el Baix Camp, on fundà l'hospital monumental que donà lloc a l'actual vila de l'Hospitalet de l'Infant. Més enllà d'aquells indrets, un gran desconegut.

Senyor feudal, diplomàtic i visionari

L'infant Pere d'Aragó i Anjou fou el vuitè fill del matrimoni format pel rei Jaume II el Just de Catalunya i Blanca d'Anjou-Sicília. L'allunyament de la línia successòria no evità que l'infant progressara com un dels personatges més influents del seu temps. Un home de la Catalunya baixmedieval amb esperit renaixentista, per dir-ho així.

L'any 1322, el seu pare, Jaume II, el proclamà a Lleida, amb només disset anys, comte de Ribagorça i li concedeix senyorijs a Dènia i Gandia. L'any 1324, sumà a les seues possessions l'important comtat d'Empúries a partir d'una permuta amb el comte Hug VI. I més tard, el 1341, bescanvià amb el seu germà Ramon Berenguer el comtat d'Empúries pel comtat de Prades, una zona semidesèrtica, menys valuosa en aparença. La reactivació d'unes mines a Falset que havien estat explotades pels ibers i que estaven ben comunicades amb l'Ebre a través d'un afluent, el Siurana, feren que el negoci resultara rodó per a Pere d'Aragó. Aquesta població esdevingué la capital del senyoriu, una interessant

derivada que es pot consultar en el llibre *Història de Falset* (Rafael Dalmau, 2003), d'Ezequiel Gort Juanpere.

La petjada més gran en la zona, tanmateix, fou la creació, en el terme de Tivissa, d'un hospital per atendre els viatgers que travessaven el camí reial de la costa. Una important institució que donà lloc a l'Hospitalet de l'Infant. L'edifici, fundat el novembre de l'any 1344, estava associat al Coll de Balaguer, per la seua proximitat, però acabà sent denominat Hospital de l'Infant Pere.

Una hiperactivitat feudal que no li impedí desenvolupar una influent tasca en la cort, aprofitant els dots com a diplomàtic i assessor del seu pare, del seu germà Alfons III i, fins i tot, del seu nebot Pere el Cerimoniós, que el nomena senescal, cap de govern i dels exèrcits de la Corona d'Aragó. Un càrrec assimilable al de virrei quan el rei és fora dels seus dominis.

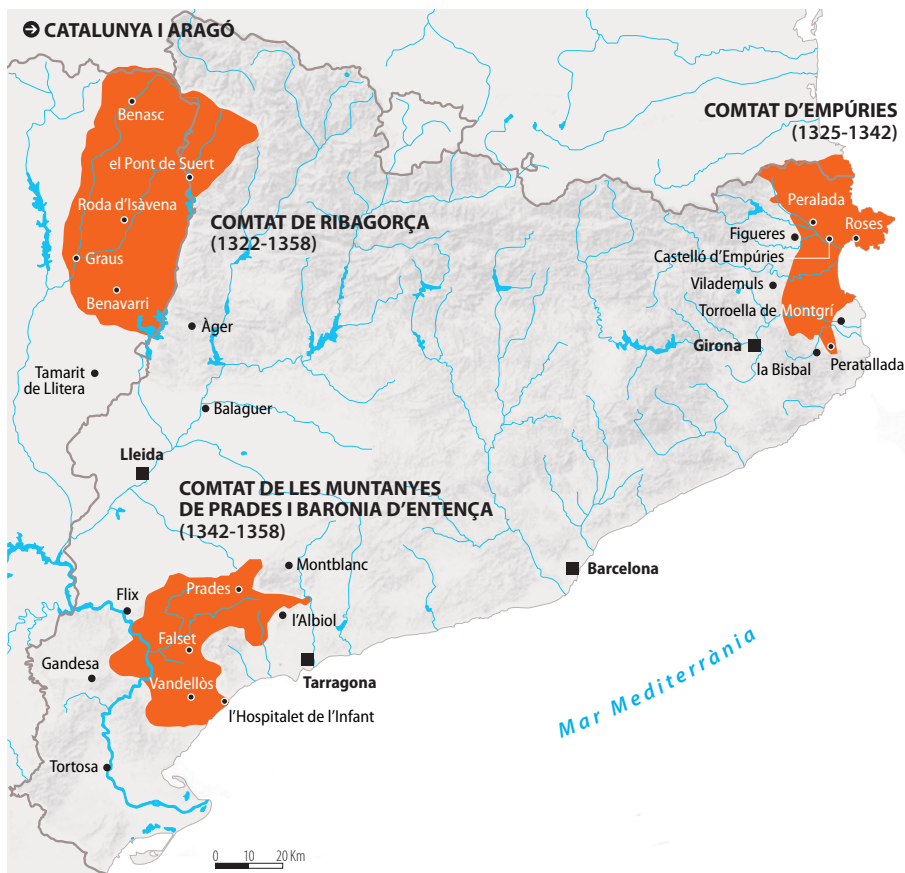
Entre els fets històrics en els quals participà hi ha la gestió a Avinyó de la pau entre Sicília i Nàpols, el 1328. O l'anomenat Cisma d'Occident, el llarg període entre 1378 i 1417 amb dos papes enfrontats, l'un a Roma i l'altre a França, a Avinyó. Turbulències que es relacionen amb un altre vessant de Pere d'Aragó, els suposats dots profètics, revelacions divines com ara l'expressada l'any 1365 en el sentit que el papa Urbà V d'Avi-

→

LES PETJADES DE PERE D'ARAGÓ. En la fotografia anterior, torrassa de l'hospital fundat per l'infant en l'actual Hospitalet de l'Infant. Sota aquestes línies, castell de Falset, que serví de residència a Pere d'Aragó i la seua esposa Joana. En aquest castell tingué una aparició que el féu entrar en l'orde dels franciscans.

Possessions de l'infant Pere

➔ REGNE DE VALÈNCIA

Adquirides el...

- 1322** Castell de Gallinera (Benirrama) amb la vall d'Ebo
Castell de Crevillent (fins 1323)
Castell, vila i vall de Pego (Ambra) (fins 1325)
Valls de Laguar i Xaló (fins 1325)
Castell de Pop (fins 1328)
- 1323** Vila i alqueries de Gandia, i castell de Bairén (jurisdicció parcial)
Castell i vila de Dénia (a canvi de Crevillent)
- 1335** Terres de l'almirall Bernat Sarrià (muntanyes d'En Sarrià) (Marina Baixa)
- 1341** Castells de Palma (Alfauir) i Borró (Ròtova)
- 1356** Castell de Guadalest

Font: Antoni Conejo, a partir de les dades publicades per Alexandra Beauchamp, Jaime Castillo, Eduard Juncosa i Josep M. Gironella.

→ nyó havia de retornar a Roma o, en cas contrari, morir per no haver obeït la voluntat de Déu. Urbà V atén en primera instància els designis divins i acompanya Pere d'Aragó a Roma l'any 1367, però dos anys després, incapaç d'acabar els enfrontaments, retorna a Avinyó. La mort d'Urbà, l'any 1370, arrodoní la profecia.

Poeta, espòs i frare franciscà

Pere d'Aragó tingué també una prolífica trajectòria relacionada amb les arts. Així, la *Crònica* de Ramon Muntaner conta que en els actes de coronació d'Alfons III l'infant cantà i ballà una dansa de creació pròpia i que es cantaren unes altres composicions seues. Temes amb "més de set-cents versos rimats" cadascun. Els experts apunten que aquesta activitat artística i cortesana de l'infant no és un fet aïllat, però no ens han arribat aquelles composicions. Sí que sabem que un cèlebre poeta occità, Ramon Cornet, descrivia l'infant com un artista valuós.

També està comprovat que essent comte d'Empúries exercí una considerable tasca com a mecenes. El seu comtat, de fet, esdevingué refugi per als trobadors que havien d'exiliar-se a causa

de la pressió francesa sobre les corts occitanes. Paral·lelament, hi ha una inclinació de l'infant Pere cap a l'espiritualitat i l'abandonament de la vida material que culminaria amb el seu ingrés en l'orde de Sant Francesc, l'any 1358, a la mort de la seua esposa, Joana de Foix.

L'altre eix de la seua existència fou, tot just, l'amor per la seua esposa, Joana de Foix, amb la qual es va casar l'any 1331, a Castelló d'Empúries, després de triar entre una molt nodrida nòmina de pretendents procedents d'importants cases d'Europa. Entre les aspirants, hi havia una germana del rei Alfons XI de Castella, les nebodes del rei Eduard II d'Anglaterra o Constança de Sicília. L'escollida, finalment, fou la filla de Gastó I de Foix i VIII de Bearn.

Els documents conservats apunten que l'enamorament amb Na Joana, amb la qual va tenir quatre fills, fou sincer. El ben cert és que la defunció de l'esposa marcà un punt d'inflexió: l'activitat cortesana de Pere va començar a minvar i acabà amb l'ingrés al convent de Sant Francesc a Barcelona, després d'una visió epifànica al castell de Falset.

El seus darrers anys els dedica a la contemplació i a escriure textos visionaris com els esmentats

adés, sembla que influït per les tesis apocalíptiques del teòleg calabrès Joaquim de Fiore. El 3 de novembre del 1381, a Pisa, es produeix la mort de l'infant. A una edat longeva per a l'època. Per disposició dels fills de l'infant, Alfons, duc de Gandia, i Jaume, bisbe de València, les despullles foren traslladades, una dècada després del tras-pàs, el 1391, al convent franciscà de València.

Història d'unes restes

Els curiosos i els amants de la història poden ampliar tota aquesta trajectòria en l'única monografia sobre el personatge editada fins ara, *L'infant Pere d'Aragó i d'Anjou* (Cossetània Edicions, 2015). El llibre, impulsat per l'Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, amb edició d'Antoni Conejo da Pena i la participació d'un bon grapat d'experts, aporta molta informació sobre els diferents aspectes de l'existència de l'infant. La dissortada posteritat de les restes, tanmateix, és un aspecte molt menys estudiat. I ha esdevingut una de les obsessions de Josep Maria Saladié.

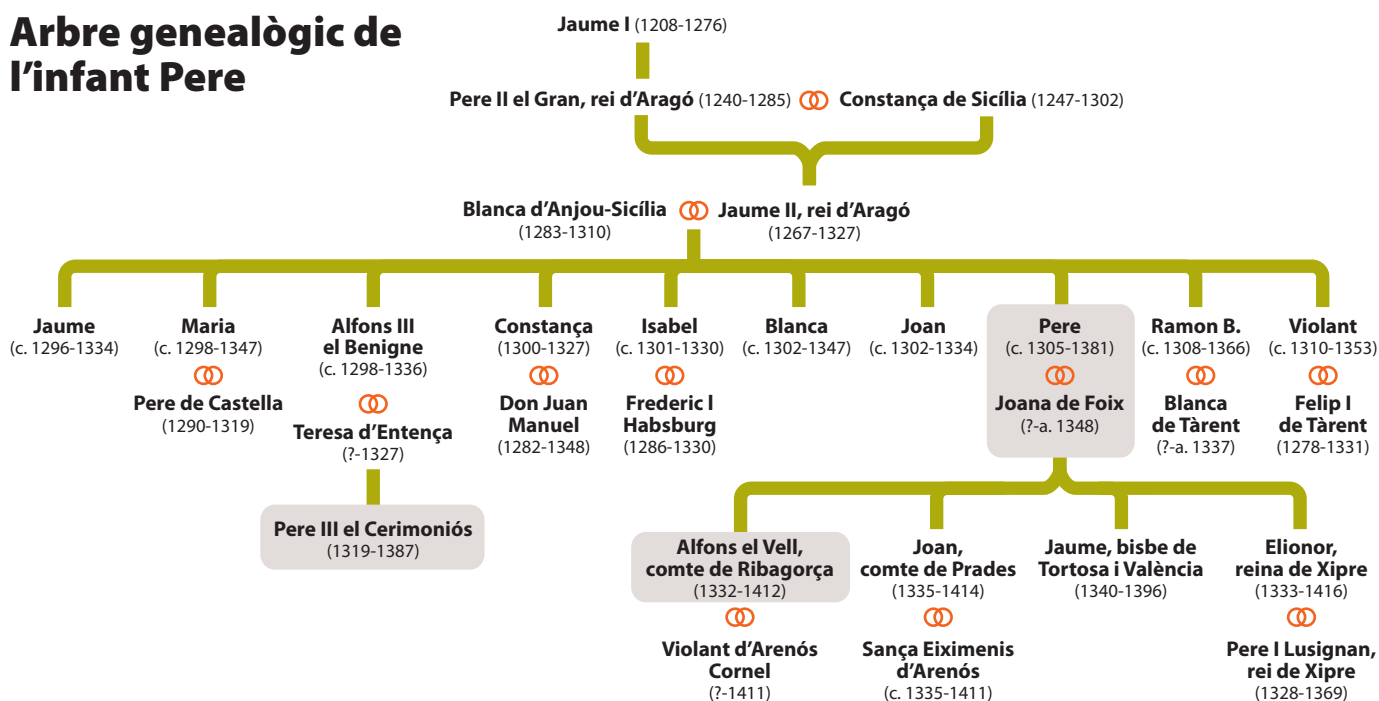
Pel que fa a la qüestió de la mort i de les restes, una de les poques investigacions prové de l'historiador i sacerdot franciscà Andreu Ivars (Benissa, 1885 - 1936). Després d'apuntar que la mort a Pisa podia haver estat relacionada amb alguna indisposició de camí a Roma, Ivars explica que l'arribada de les restes de l'infant a València, una dècada després de la seua mort, fou un gran esdeveniment a la ciutat. En un document del Consell General de València, de l'any 1391, s'insta

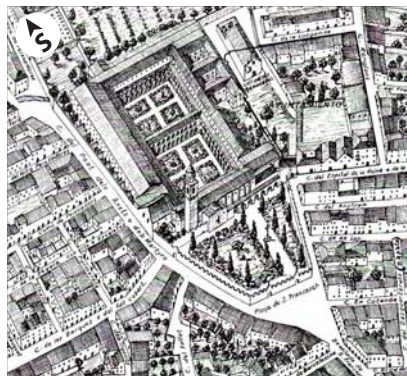
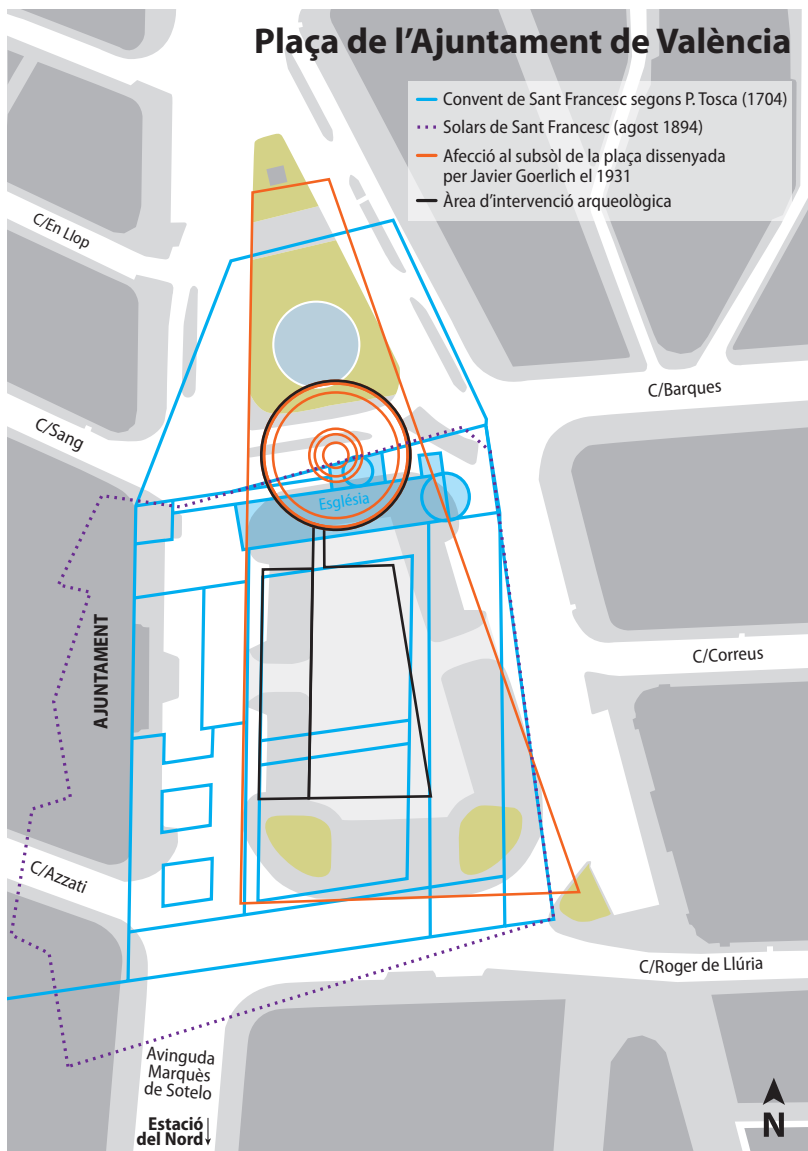
els "justícies" i "jurats" de la ciutat a participar en les exèquies i a fer una contribució econòmica. En uns altres documents es ressalta la solemnitat i importància del moment i les considerables despeses que s'hi havia de dedicar.

La disposició de les restes també revelava la transcendència del personatge: una "artística" urna de fusta allotjava els ossos de l'infant, en la capella de la família Cardona -una il·lustre nissaga valenciana- a tocar de l'altar major. El religiós i historiador, amb tot, advertia que l'última de les referències a l'urna data del 1732. No massa anys després, quan el crític d'art Antonio Pons repassa les obres notables i bel·leses artístiques de l'església de Sant Francesc de València, no en diu res.

Ivars pensa que, cas que haguera existit, l'urna podria haver estat destruïda l'any 1812, en un episodi valencià de la guerra de la Independència amb els francesos relatat en una crònica del pare Magraner. Emposos per la pressió de les tropes franceses del mariscal Suchet, en ple hivern, els soldats espanyols es refugiarien en el convent de Sant Francesc. I per combatre el fred empraren tota la fusta disponible, incloent-hi les caixes dels frares franciscans soterrats allà. Tot →

Arbre genealògic de l'infant Pere

HISTÒRIA D'UN CONVENT. Al pla, detall de la situació del convent en l'actual plaça de l'Ajuntament i les intervencions realitzades. A l'esquerra, el pla del convent (1703) fet pel pare Tosca, amb una orientació diferent (sud) respecte del plànol de l'esquerra. Baix, una representació de l'església. Finalment, la plaça, el 1929, abans de la intervenció de Javier Goerlich, ja sense el convent, derruït dècades enrere.

→ i que Ivars no esmenta els ossos, és evident que devien ser abandonats o apilats en algun lloc. La localització és una missió gairebé impossible. En tot cas, per resseguir millor el rastre, s'ha de contar la història de l'edifici que allotjava el cos de l'infant Pere i que ja no existeix. I d'un espai que ha patit nombroses intervencions al llarg del temps i que es poden veure a través dels plànols i dels informes redactats pels serveis arqueològics de l'Ajuntament de València als quals ha tingut accés EL TEMPS.

De Jaume I a la desamortització de Mendizábal

El gran convent franciscà de València fou fundat el 1239 pel rei Jaume I. La presència franciscana a la ciutat, tanmateix, és una mica anterior, i data del regnat d'Abu-Zayd (conegut popularment com

el "moro Zeit"), poc abans de concloure el domini musulmà: uns frares d'origen italià arriben a València per predicar l'evangeli entre els "infidels". Amb tanta vehemència que són empresonats i torturats fins a la mort en no voler abjurar de la seua fe.

Curiosament, Abu-Zayd es converteix en secret al cristianisme, abans de la reconquesta, i adopta el nom de Vicent Bellví. A l'arribada de Jaume I -besavi de l'infant Pere- l'antic rei musulmà esdevé un veritable senyor feudal cristià i es posa al servei del conqueridor. L'antic rei musulmà cedí el seu palau a l'orde franciscà per instal·lar el seu convent. I quan mor, en l'entorn de l'any 1269, demana que les seues restes desdansen al convent de Sant Francesc, un recinte que viuria els segles posteriors una expansió considerable.

La història d'Abu-Zayd és pertinent perquè aporta pistes sobre què podria haver passat amb les restes de l'infant Pere. El segle XIX marca l'absoluta decadència del recinte: a més de les destrosses provocades per la guerra de l'Independència, l'any 1835 s'aplica el cèlebre decret de desamortització de Mendizábal, que treu al mercat els terrenys i béns no productius. Abans que el convent faça unes altres funcions, les restes d'Abu-Zayd són traslladades al convent de religioses franciscanes de la Puritat, molt a prop de l'actual Palau de la Generalitat. No consta documentalment que les restes de l'infant Pere, una figura històrica sense tant de predicament a València com el convers Vicent Bellví, tingueren la mateixa sort. I potser, com sosté Ivars, el mal ja estava fet durant la guerra amb les forces franceses d'ocupació.

El fet segur és que el convent de Sant Francesc es va cedir per a usos militars d'aquartermament i cavallerisses, funció que compleix fins l'any 1891, en què comença una demolició progressiva. Els solars resultants, lògicament sense treball arqueològic previ, esdevenen la plaça d'Emilio Castelar. L'espai experimentarà encara dues transformacions importants. La primera és la famosa reforma de l'arquitecte Javier Goerlich, entre 1931 i 1933, que comporta un gran buidatge del subsòl per ubicar una font i parades subterrànies de venda de flors. La intervenció de Goerlich és demolida el 1953 i on hi havia la font es torna a obrir el trànsit rodat entre els carrers de Barques i de la Sang, tot just l'eix que ocupava l'església del convent i la capella que allotjava les restes de l'infant, al panteó dels ducs de Cardona.

Segons l'informe que acompanya els plànols, les intervencions arqueològiques han estat molt puntuals i acotades a un intent, l'any 1991, de construir un aparcament subterrani que no va prosperar.

LA CLAU D'ON PODRIEN RAURE LES RESTES ESTÀ EN LA INTERVENCIÓ A LA PLAÇA DE JAVIER GOERLICH, QUE SUPOSÀ UN IMPORTANT MOVIMENT DE TERRES

Albert Ribera, expert del Servei d'Investigació Arqueològica Municipal de l'Ajuntament de València, aclareix que "el cas del convent de Sant Francesc no és únic a València, però es tracta d'un edifici que no està estudiat. Després de l'època napoleònica i de la desamortització de Mendizábal no sé què hi deu quedar". Per establir-ho amb tota seguretat, seria necessària una certa prospecció, però una intervenció a fons sembla descartada. A hores d'ara, l'única possible intervenció a la plaça

LA TOMBA DE JOANA.
Paradoxalment, la tomba de Joana de Foix, l'esposa de Pere d'Aragó, sí que està localitzada al monestir de Santa Maria de Poblet.

de l'Ajuntament seria una conversió en zona de vivients per a la qual no cal una intervenció arqueològica. Ribera informa que, vint anys enrere, es realitzà una recerca en la zona amb georadar (un instrument que llança ones per detectar objectes i estructures), sense resultats rellevants.

La clau podria estar en la intervenció de Goerlich, en l'excavació que es realitzà en la zona de l'església i en el moviment de terres que va generar. Daniel Benito Goerlich, catedràtic d'història de l'art, conservador del patrimoni de la Universitat de València i nebot de l'arquitecte, aclareix que en l'època de les obres del seu oncle "no hi havia treballs arqueològics reglats. Quan es feien carrers nous hi havia estudis parcials d'erudits de l'època. I és possible que la premsa contemporània arreglase alguna troballa, però es tracta d'una recerca molt difícil". "El convent té una mena de maledicció a sobre", sentència Benito, qui mostra també l'estranyesa que s'haja perdut el rastre dels ossos. "Tenir la tomba d'un infant era una cosa important per a l'orde", alerta.

Un especialista en Goerlich, l'historiador David Sánchez, reconeix per la seua banda que tota la intervenció en la plaça de l'Ajuntament "es va fer d'una manera una mica salvatge". "Per saber si es va trobar alguna cosa caldria mirar l'Arxiu Històric Municipal, en l'expedient d'intervenció. Però que jo sàpiga, no hi ha documentació de tot això", apunta Sánchez.

La dissortada posteritat de Pere d'Aragó va associada, per tant, a un immoble també maleït malgrat els seus moments d'esplendor. On és l'infant? Segurament, no ho sabrem mai. Saladié, en tot cas, no perd l'esperança. "Si em fessis apostar, jo diria que els ossos són al convent de les franciscanes", sosté. O, tres quarts del mateix, acompanyaren el cos d'Abu-Zayd, un extrem no documentat encara.

Potser aquesta història no acaba aquí. ●